



АРТИМИШИН

Павло Іванович —

кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
відділу нової історії України
Інституту українознавства
ім. І. Крип'якевича НАН України

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ В ПОСТРАДЯНСЬКИХ БІЛОРУСЬКИХ ПІДРУЧНИКАХ ТА ПОСІБНИКАХ

За матеріалами наукового повідомлення
на засіданні Президії НАН України
26 грудня 2024 р.

У доповіді комплексно проаналізовано збірні образи України та українців у контексті новітньої історії, характерні для пострадянських білоруських підручників та посібників. Простежено трансформацію підходів білоруських авторів упродовж 1991—2024 рр. щодо Першої світової війни, Української революції 1917—1921 рр., становлення та існування СРСР, відродження незалежності України в 1991 р. та її розвитку в пострадянських умовах. Зазначено, що на відміну від російських істориків, які відразу після початку російського повномасштабного вторгнення до України оперативно почали вносити зміни в гуманітарні навчальні видання, в білоруській дидактиці історії, за винятком тенденційного видання 2022 р., присвяченого історії Другої світової війни, ці трансформації поки що є значно інертнішими.

Чому обрано саме білоруський аспект? Упродовж понад трьох останніх десятиліть білорусько-українські відносини пройшли шлях від добросусідства (1991—2014) та посередницької ролі білоруської сторони в контексті російсько-української війни (2014—2020) до істотного погіршення відносин між офіційними Києвом та Мінськом (після початку протестних рухів у Білорусі проти Олександра Лукашенка 2020—2021 рр.) і безпосередньої співучасті Республіки Білорусь у повномасштабному вторгненні РФ в Україну (після 24 лютого 2022 р.).

Кожен із цих етапів двосторонніх відносин безпосередньо впливав і на підходи до відображення України та українців у підручниках та посібниках з історії, аби дидактичним шляхом сформувати в білоруських учнів і студентів уявлення про минуле й сучасне сусіднього народу відповідно до актуальної політичної кон'юнктури в Білорусі. Дослідження таких явищ сприяє кращому розумінню трансформацій дидактично-ментальних установок щодо українського минулого в сучасній білоруській

навчальній літературі, простеженню наслідків впливу на цей процес державної ідеології та політичної ситуації, а також формуванню рекомендацій щодо врахування цих аспектів у розробленні ефективної стратегії гуманітарної політики України.

Розглянемо візії білоруських дидактичних книг, які виходили в період з 1991 по 2024 р., щодо новітньої історії України, зокрема трактування подій Першої світової війни та подальшої Української революції 1917—1921 рр.; міжвоєнного періоду (головно історії українських теренів у складі СРСР та Польщі); Другої світової війни; радянської України в другій половині ХХ ст.; незалежної України після 1991 р.

Білоруські автори (причому незалежно від ідейних установок) наголошували на трагізмі ситуації, в якій опинився український народ у вирі Першої світової війни, адже українські військовики боролися тоді по обидва боки фронту (у лавах російської та австрійської армій) Першої світової війни, що робило її в цьому контексті «братовбивчою» для українців (та й білорусів, значна частина яких опинилися під окупацією Центральних держав з перших місяців війни). Оцінки подальших революційних процесів 1917 р. (від Лютневої революції до Жовтневого більшовицького перевороту) та становлення впродовж 1917—1918 рр. на просторі колишньої Російської імперії нових національних держав (УНР, Української Держави, БНР) на сторінках видань варіювалися від переконання, що відбулося цілком справедливе та довершене державотворче втілення національних рухів як логічний результат їхнього попереднього кількадесятилітнього розвитку (особливо в працях 1990-х років)¹, до тез, у яких ішлося ледь не про «масонські змови», що мали на меті лише послабити Росію через появу нових держав (і така думка трапляється навіть у сучасних виданнях 2010-х років)².

¹ Каханоўскі А.Г., Ходзін С.М., Яноўскі А.А. та ін. *Гісторыя Беларусі: навучальны дапаможнік*. Мінск: Фінансы, улік, аўдыт, 1996. С. 212—213.

² Новик Е., Качалов И., Новик Н. *История Беларуси. С древнейших времен до 2010 г.: учеб. пособие*. Под ред. Е. Новика. Минск: Вышэйшая школа, 2011. С. 271.

Загалом для всіх досліджених авторів події Жовтневого перевороту більшовиків були визначальними, однак якщо для одних це був сумнозвісний передвісник краху для щойно створених у регіоні національних державних утворень (у тому числі українського та білоруського) і вимушеної еміграції на Захід їхніх еліт³, то інші бачили в них спробу відновити російську державність, підупалу в роки Першої світової війни та революцій, уже в нових — радянських — формах. Відтак, останні позитивно оцінюють більшовицький чинник в описі протистояння різних сил на просторі колишньої Російської імперії на рубежі 1910-х — 1920-х років. При цьому вони переважно згадують білогвардійців та збройні сили щойно powsta-лої після Першої світової війни Польщі й фактично уникають згадки про будь-які українські військові формування (а якщо про них і пишуть, то з негативною конотацією).

Показовим у цьому контексті є підручник з історії Білорусі для 9-х класів авторства Сергія Панова, Володимира Сидарцова та Віталія Фоміна. В ньому подією, що своєрідно розпочала «коротке ХХ століття» для Білорусі та України (як і загалом для західної частини Радянського Союзу міжвоєнного зразка) після Жовтневого перевороту (чи то пак, як його названо у виданні, «революції»), стала польсько-радянська війна 1920 р. з подальшим підписанням за її результатами Ризького мирного договору від 18 березня 1921 р. Тоді як, наприклад, в українській історіографії початковий етап воєнної кампанії 1920 р. пов'язували зі спробами Симона Петлюри за допомогою союзу з Польщею звільнити від більшовицького війська окуповані ним терени УНР. У згаданій книзі оцінки цього періоду (як і пізніших процесів, які розвивалися в рамках Радянського Союзу) були суттєво іншими.

Автори підручника практично не згадували про український чинник, а натомість писали про «польську інтервенцію», підготовлену Юзефом Пілсудським, проти якого вели

³ Снапковскі В.Е. *История внешней политики Беларуси: пособие*. Минск: БГУ, 2013. С. 254.

рішучу боротьбу більшовики⁴. За такої конфігурації більшовики постають на сторінках видання ледь не як захисники простору Білорусі та України від планів польської державної верхівки відновити територію своєї держави в кордонах Речі Посполитої станом на 1772 р.⁵ Тому «польський наступ» у військовій кампанії 1920 р. зображено переважно негативно і, навпаки, компліментарно (як «визвольний») оцінено більшовицький контрнаступ, який, втім, завершився неподалік Варшави, оскільки червоноармійці «зазнали в результаті великих втрат, їм не вистачало боєприпасів», тоді як «Польща отримала значну допомогу з боку країн, які брали участь у військовій інтервенції проти Радянської Росії»⁶, й зуміла організувати вже свій контрнаступ, у якому радянська сторона зазнала поразки. Однак більшовиків у подібних працях все одно послідовно трактують як чи не найбільш конструктивну в тих умовах силу, якій, зрештою, вдалося зберегти владу на більшості української території, де постала радянська Україна, яка на початку 1920-х років стала частиною (і співзасновницею) Радянського Союзу.

У білоруських матеріалах амбівалентно оцінено також функціонування радянської системи в міжвоєнний час. З одного боку, абсолютна більшість авторів констатували, що для цього періоду характерним було поступове формування в СРСР, зокрема в радянській Україні, режиму особистої влади Йосифа Сталіна та культу його особи, що супроводжувалося політичними репресіями та припиненням діяльності опозиційних до більшовиків політичних партій; перетворення більшовицької комуністичної партії на фактичного виконавця функцій органів державної влади та встановлення повного контролю над усіма сферами суспільного життя; безальтернативний порядок виборів до органів влади, за якого на відповідну

посаду претендувала одна кандидатура, зазвичай узгоджена з місцевим партійним керівництвом; панування всезагальної державної марксистсько-ленінської ідеології на тлі масштабної антирелігійної пропаганди.

З іншого боку, в досліджених навчальних виданнях переважно позитивно потрактовано радянську економічну політику 1920-х — 1930-х років, яка, мовляв, дозволила вже протягом першого десятиліття після завершення так званої «громадянської війни» на території колишньої Російської імперії не лише стабілізувати економіку в умовах повоєнної розрухи, а й вивести її на рівень планової економіки завдяки втіленню в промисловості політики форсованої індустріалізації та практики «п'ятирічок», а у сільському господарстві — колективізації. Водночас, хоч у виданнях почасти вказано на недоліки такої економічної політики в селах (праця колгоспних селян оплачувалася не грішми, а наприкінці року продуктами відповідно до кількості відпрацьованих трудовнів, проводилося «розкуркулення» тощо), ні на Голодоморі в Україні, ні принаймні на фактах масового голоду в українських селах (як, зрештою, і в інших радянських республіках, зокрема в Білорусі) увагу читачів не акцентовано.

Разом з тим, за твердженням авторів навчальних книг, тоді як у підрадянській частині України (та й Білорусі) упродовж 1920-х років більшовики реалізовували політику «коренізації» у сфері освіти та культури («українізації» та «білорусизації» у відповідних радянських республіках), яка, однак, у 1930-х роках завершилася масовими репресіями проти національної інтелігенції, в умовах міжвоєнної Польщі у Західній Україні та Західній Білорусі влада відразу з початку 1920-х років взяла курс на полонізацію. Причому полонізація особливо активізувалася після 1926 р., коли сформувався авторитарний режим на чолі з Ю. Пілсудським — фактично, за оцінками білоруських авторів, військова диктатура лише з окремими рисами демократичного ладу, апофеозом якої стало відкриття в 1934 р. у Березі-Картузькій концентраційного табору, в якому за звинуваченнями в «антидержавній діяльності» трима-

⁴ Паноў С.В., Сідарцоў У.Н., Фамін В.М. *Гісторыя Беларусі, 1917 г. — пачатак XXI ст.*: вучэб. дапам. для 9-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. мовай навучання. Мінск: Выд. цэнтр БДУ, 2019. С. 25—26.

⁵ Там само. С. 25.

⁶ Там само. С. 26.

ли противників режиму — від комуністів до діячів єврейського, українського, білоруського національних рухів⁷.

Початок Другої світової війни у дослідженій літературі однозначно відображено як трагедію для світової і, зокрема, європейської спільноти. Щоправда, в білоруських виданнях трапляється й виправдовування співпраці СРСР із нацистською Німеччиною напередодні війни (що було втілено у підписанні «пакту Молотова—Ріббентропа» і таємного протоколу-додатку до нього) і впродовж першого етапу воєнного протистояння в 1939—1941 рр. як вимушеної стратегії в умовах, коли країни Заходу практикували «умиротворення» нацистського режиму і без відповідних домовленостей для радянської сторони існувала загроза початку війни вже в 1939 р. одночасно «на два фронти» — з Японією та Німеччиною⁸.

Водночас вступ Червоної армії до Західної України, який відповідно до тогочасного міжнародного права був окупацією частини території Польщі, в розглянутій літературі оцінено як «возз'єднання» з радянською частиною України. Наприклад, за оцінками Володимира і Наталії Кошелевих та Марини Краснової, після того, як 1 вересня 1939 р. нацистська Німеччина напала на Польщу, Англія і Франція як військові союзники польської сторони хоча й оголосили війну агресору, але фактично, все ще сподіваючись на досягнення дипломатичних компромісів з Адольфом Гітлером, не вели активних бойових дій аж до травня 1940 р., чим змусили офіційну Варшаву «самостійно чинити героїчний, але безнадійний опір переважаючим силам супротивника», і врешті Польщу

⁷ Касовіч А., Барабаш Н., Корзюк А., Йоцюс В., Мацюш П., Салаўянаў А. *Гісторыя Беларусі, XIX — пачатак XXI ст.*: вучэб. дапам. для 11-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. мовай навучання. Пад рэд. А.В. Касовіча, А.П. Салаўянава. Мінск: Выд. цэнтр БДУ, 2021. С. 119—121.

⁸ Кошелев В.С., Краснова М.А., Кошелева Н.В. *Всемирная история Новейшего времени, 1918 — начало XXI в.*: учеб. пособие для 9-го кл. учреждений общ. сред. образования с рус. яз. обучения. Под ред. В.С. Кошелева. Минск: Изд. центр БГУ, 2019. С. 69—70.

було швидко окуповано⁹. Власне, в таких умовах, коли, за словами В. Кошелева та співавторів, «польська держава фактично перестала існувати», СРСР вирішив «взяти під свій захист українське та білоруське населення, яке проживало в Польщі», тому Червона армія й розпочала «визвольний похід у Західну Білорусь та Західну Україну», результатом якого «стало возз'єднання білоруського та українського народів у складі СРСР»¹⁰.

Наступні дії СРСР в регіоні — «розширення радянського впливу на Прибалтійські республіки ... та пізніше їхнє приєднання до СРСР як радянських республік» (а фактично їх окупація. — П.А.); радянсько-фінська війна 1939—1940 рр., за результатами якої «Радянському Союзу вдалося отримати низку територій, значно відсунувши кордони на захід, хоч і без включення Фінляндії до зони своїх інтересів»; нарешті примусове передання від Румунії до СРСР Бессарабії — все це подається в підручнику виключно як використання Радянським Союзом «війни в Європі у власних інтересах та з метою посилення власних позицій перед війною з Німеччиною»¹¹.

Лєвова частка реконструкції перебігу подій Другої світової війни, в тому числі й в Україні, стосується все ж періоду 1941—1945 рр., який у білоруських навчальних виданнях переважно, вслід за радянською та сучасною російською історіографією, названо «Великою Вітчизняною війною». Сюжети щодо цього періоду стосуються здебільшого перебігу нацистської окупації українських земель, запровадження там так званого «нового порядку», боротьби головно радянських партизанів у тилу противника. Водночас замовчується антирадянська та антинацистська діяльність українського національного підпілля, натомість згадуються випадки колабораціонізму серед частини українців. Однак загалом український чинник, щоправда лише радянський, зображено все ж у позитивному ключі, а поступовий відхід вермахту з України під тиском Червоної армії в 1943—

⁹ Там само. С. 101.

¹⁰ Там само. С. 102.

¹¹ Там само. С. 102.

1944 рр. в досліджених білоруських виданнях однозначно трактовано як «визволення», так само як сказано про «визволення» держав Центрально-Східної Європи в 1944—1945 рр., про окупацію цих теренів уже радянським режимом у проаналізованій білоруській навчальній літературі не йдеться¹².

Повоєнний період в історії СРСР, зокрема й радянської України, в білоруських навчальних виданнях, з одного боку, зображено як час спроб певних трансформацій у суспільно-політичному житті (від кульмінації культу Йосифа Сталіна на початку 1950-х років до його засудження та певної демократизації в період хрущовської «відлиги», згортання курсу Микити Хрущова протягом брежневського «застою» та повернення до спроб лібералізації радянської системи на тлі горбачовської «Перебудови»)¹³. З іншого боку, на думку білоруських авторів, ці зміни проводили дуже обмежено, половинчато, в певних рамках, аби не скомпрометувати партійних лідерів та радянську суспільно-політичну систему, а самі очільники СРСР ніколи не ставили на порядок денний питання докорінного реформування соціалістичного ладу, а тому й надалі мали місце і контроль держави над суспільним життям, і державна власність на засоби виробництва, і марксистсько-ленінська ідеологія¹⁴.

¹² Кошалеў У.С., Кошалева Н.У., Краснова М.А. *Сусветная гісторыя, XIX — пачатак XXI ст.*: вучэб. дапам. для 11-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. мовай навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню). Пад рэд. У.С. Кошалева. Мінск: Выд. цэнтр БДУ, 2021. С. 155—161.

¹³ Фамін В.М., Паноў С.В., Ганушчанка Н.М. *Гісторыя Беларусі, 1945—2005 гг.*: вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў, якія забяспечваюць атрыманне агул. сярэд. адукацыі, з бел. мовай навучання з 12-гадовым тэрмінам навучання. Мінск: Выдавецкі цэнтр БДУ, 2006. С. 15—16; 40—45.

¹⁴ Космач Г., Лазько Р., Тугай У. *Сусветная гісторыя навейшага часу, 1945—2005 гг.*: вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў, якія забяспечваюць атрыманне агул. сярэд. адукацыі, з бел. мовай навучання з 12-гадовым тэрмінам навучання. Пад рэд. Г.А. Космача; пер. з рус. мовы А.В. Скарахода. 2-е выд. Мінск: Выд. цэнтр БДУ, 2006. С. 88.

Щодо розпаду СРСР і появи СНД у білоруській навчальній літературі думки також варіювалися. Частина авторів оцінювали події осені-зими 1991 р. як чи не найбільшу геополітичну катастрофу ХХ ст., інспіровану, мовляв, державами Заходу, що змінила розклад політичних сил у всьому світі та призвела до численних національних конфліктів на пострадянському просторі, а тому вони вважали учасників підписання Біловезької угоди 1991 р. фактично «зрадниками», які були зацікавлені лише у боротьбі за владу¹⁵. Однак у низці видань автори констатували, що, попри все, після 1991 р. таки відбулося оформлення державного суверенітету колишніх радянських республік, а припинення існування СРСР було не результатом дії зовнішніх чинників чи прояву особистих амбіцій тих чи інших політиків, а насамперед закономірним явищем і результатом його внутрішньої суспільно-політичної та соціально-економічної кризи 1970-х — 1990-х років, і учасники Біловезької угоди лише засвідчили вже доконаний факт¹⁶.

У будь-якому разі в пострадянській білоруській навчальній літературі незалежна Україна у 1990-х — 2010-х роках послідовно поставала як один з ключових торговельних партнерів, а також сусідня держава зі значним політичним, економічним та культурним потенціалом, цікава для поглиблення подальшої двосторонньої та багатосторонньої співпраці, відносини з нею охарактеризовано як основний пріоритетний напрям сучасної зовнішньої політики Білорусі. У найновіших підручниках та посібниках акцентовано, що саме білоруська столи-

¹⁵ Касовіч А., Барабаш Н., Корзюк А., Йоцюс В., Мацюш П., Салаўянаў А. *Гісторыя Беларусі, XIX — пачатак XXI ст.*: вучэб. дапам. для 11-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. мовай навучання. Пад рэд. А.В. Касовіча, А.П. Салаўянава. Мінск: Выд. цэнтр БДУ, 2021. С. 42.

¹⁶ Космач Г., Лазько Р., Тугай У. *Сусветная гісторыя навейшага часу, 1945—2005 гг.*: вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў, якія забяспечваюць атрыманне агул. сярэд. адукацыі, з бел. мовай навучання з 12-гадовым тэрмінам навучання. Пад рэд. Г.А. Космача; пер. з рус. мовы А.В. Скарахода. 2-е выд. Мінск: Выд. цэнтр БДУ, 2006. С. 133—134.

ця стала місцем підписання Мінських угод як міжнародно визнаної основи врегулювання російсько-української війни (білоруські автори пишуть переважно «конфлікт в Україні») та локацією для регулярного проведення засідань Тристоронньої контактної групи «Україна — Росія — ОБСЄ» з мирного врегулювання ситуації на сході України.

На відміну від російських істориків, які відразу після повномасштабного російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р. оперативно почали вносити зміни в гуманітарні навчальні видання, в білоруській дидактиці історії у середній та вищій школі зміни в оцінках сучасних процесів поки що є значно інертнішими, і масового перевидання чи створення нових підручників та посібників не відбувається.

Виняток становить хіба що навчальний посібник для білоруських 9-х (11-х) класів, присвячений історії Другої світової війни (яку з радянським пафосом названо «Великою Вітчизняною війною радянського народу») та участі у ній СРСР, що вийшов у 2022 р. під загальною редакцією Олександра Ковалені¹⁷. Формально, на перший погляд, це видання стосується подій, що відбувалися понад 80 років тому, але насправді воно має на меті донести до юних білорусів на прикладі подій минулого бажане для білоруської влади — відвертого союзника Росії у нинішній війні проти України — бачення сучасної геополітики: позитивне ставлення до Російської Федерації і негативне — до національної Української держави та країн Заходу. Наприклад, описуючи нацистський «новий порядок», встановлений на окупованих територіях, зокрема й на теренах України, білоруські історики (і тут, вочевидь, без теперішньої кон'юнктури в Білорусі не обійшлося) акцентували на тому, що для підтримання цього порядку створювали «каральні формування ... з числа українців, латвійців, естонців, литовців та інших народів Радянського Союзу» і «ці ве-

¹⁷ Коваленя А.А. та ін. *Вялікая Айчынная вайна савецкага народа (у кантэксце Другой сусветнай вайны): вучэб. дапам. для 9(11) кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з бел. мовай навучання*. Пад рэд. А.А. Ковалені. Мінск: Выд. цэнтр БДУ, 2022.

личесні військові поліцейські колабораціоністські сили брали участь у каральних операціях, виявленні та знищенні «політично небезпечних» осіб»¹⁸. Більше того, в трагедії білоруського села Хатинь, де 22 березня 1943 р., за твердженням авторів, заживо було спалено 149 осіб, з них — 76 дітей, у посібнику недвозначно звинувачують 118-й батальйон шуцманшафту, який «складався в основному з українців», та осіб з батальйону СС «Дирлевангер», «який вирізнявся нечуваною жорстокістю»¹⁹. Водночас у книзі повністю проігноровано боротьбу українського національного підпілля проти нацистів у західних регіонах України. Авторі стверджують, що крім радянських партизанів проти націонал-соціалістичного режиму в регіоні боролися хіба що представники польського підпілля та Армії крайової, які «мали на меті визволення Польщі і відновлення її у межах до вересня 1939 р.», але їхні дії оцінено неоднозначно: «хоча поляки вели боротьбу з німецькими агресорами, інколи й у співпраці з радянськими партизанами, але траплялися випадки збройних конфліктів між ними»²⁰.

Водночас поруч із апологетикою радянської сторони в тексті видання є досить промовистий і відвертий «випад» проти американців: США були нібито «єдиною країною у світі, чия економіка вийшла з Другої світової війни значно міцнішою, в роки війни на її території воєнні дії не велися, її національний дохід зріс більш як удвічі, збільшилася середня заробітна плата, зросли споживчі видатки населення, фактично зникло безробіття ... до кінця війни в США було зосереджено близько 70 % світових запасів золота ... тому після Другої світової війни в США закріпилася назва «хороша війна»²¹.

Загалом дидактичний доробок О. Ковалені та його колег є наочним прикладом того, як за допомогою ніби суто історичного матеріалу можна створити відповідні установки для відображення сучасної геополітичної реальності

¹⁸ Там само. С. 99.

¹⁹ Там само. С. 102.

²⁰ Там само. С. 138.

²¹ Там само. С. 206.

(принаймні вигідні для нинішньої державної білоруської верхівки).

Хочеться сподіватися, що в недалекому майбутньому ми аналізуватимемо навчальні видання Республіки Білорусь, яка стане на шлях європейської інтеграції і в багатьох починаннях буде союзником України та західних держав, а не співпрацюватиме з державою-агресором, як зараз. Вочевидь, одним із каталізаторів цих змін може стати перемога України в ни-

ншній російсько-українській війні. Тому підтримуємо наші Сили безпеки й оборони!

У доповіді оприлюднено результати дослідження, яке є частиною ширшого наукового проекту «Україна та українці в пострадянських білоруських підручниках та посібниках з історії», що реалізовувався в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України протягом 2023—2024 рр.

Pavlo I. Artymyshyn

I. Krypiakievych Institute of Ukrainian Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7501-797X>

MODERN HISTORY OF UKRAINE IN POST-SOVIET BELARUSIAN TEXTBOOKS AND MANUALS

According to the materials of report at the meeting of the Presidium of the NAS of Ukraine, December 26, 2024

The report comprehensively analyzes the collective images of Ukraine and Ukrainians in the context of modern history, characteristic of post-Soviet Belarusian textbooks and manuals. The transformation of the approaches of Belarusian authors during 1991—2024 regarding the First World War, the Ukrainian Revolution of 1917—1921, the formation and existence of the USSR, the revival of Ukraine's independence in 1991 and its development in post-Soviet conditions, including against the background of relations with the Republic of Belarus, is traced. It is noted that unlike Russian historians, who immediately after the full-scale Russian invasion of Ukraine began to promptly make changes to humanities educational publications, in Belarusian history didactics, with the exception of the rather biased 2022 publication dedicated to the history of World War II, these transformations are still noticeably more inert in terms of assessments of modern processes, and reprints of past educational materials and the creation of new history textbooks and manuals have not occurred in large numbers since 2022.

Cite this article: Artymyshyn P.I. Modern history of Ukraine in post-Soviet Belarusian textbooks and manuals. *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2025. (2): 87—93. <https://doi.org/10.15407/visn2025.02.087>